

"סוויטה שמית" לתזמורת סימפונית מאת: אלכסנדר אוריה בוסקוביץ

אלכסנדר אוריה בוסקוביץ' נולד ב-1907/8/16 בטטרנשטיינה והוא נפטר ב-5/11/1964 בת"א. בוסקוביץ' נחשב, ובצדך רב, לאחת הדמויות הבולטות ביותר בקרב המלחינים בארץ. הוא "נלחם" על היוצרים של מוסיקה ישראלית בעלת אופי "סגולית", וזאת ע"י יצירת סגנון יס-תיכוני (על אף שזונה אותו באומן איש) בשל מאוחר יותר של חייו).

boskovic היה מוסיקאי פעיל ומצליח בארץ עוד לפני עלייתו הארץ. הוא התהנך על מוסיקה ערבית והגיע לארץ כאורח בשנת 1938 על מנת להיות נוכח בהשמעת יצירתו "שרשת הזאב". יצירתו זו, שגמ כונתה "סוויטה יהודית" נכתבה בהשראת מקורות זמר יהודים בגולה. הוא הגיע לארץ והחליט תוך זמן קצר כי הוא מעוניין להישאר כאן. בוסקוביץ עצמו אמר כי הזמנת התזמורת לארץ למעשה הציילה את חייו (עקב מאורעות המלחמה הגדולה).

boskovic הגיע ארץ והתעניין מיד במוסיקה המקומית ובפולקלור עדות המזרחה. בעוד שבאירופה, ממנה בא, "גילוי" את מוסיקת העם בארץ ישראל המציאו אותה, ולבסקוביץ תרומה אדירה ב"המצאה" זו. המקורות המוסיקליים היהודיים הגולתיים לא היו עבר רבים מהמלחינים, העממיים והאומנותיים כאחד, מקור השראה ראוי. בדומה לשאר תחומי התרבות, היה רצון עז לשחק ביצירה את ה"כאן ועכשיו" והגשת הצינויים (תוך דחיקת הדת והגלוות). המלחינים של טרום הקמת המדינה - וב ذات לבסקוביץ מוקם מיוחד - רצו לניח שפת ביטוי מוסיקלי ישראלי, בהתבסס על חומרים, שיצטו שירים ומחולות של העדות או נשענו עליהם, לא רצה בסקוביץ להשתמש בשירים קיימים אלא לעבד ברוחם רעיונות משלו, יש המכנים את יצירתו "פולקלור מדומה".

הסוויטה שמית הופיעה ללא מעט נסחים וכיירה לפסנתר ולבסוף בתזמור המלא לתזמורת סימפונית. ליצירה זו, בקורסיה הסופית, שישה פרקים:

1. פרלוד, אלגרטו
2. אנדרטינו
3. "עטמיה"
4. "טוקאטה"
5. "ונפה"
6. "היהודים"

פרק ה"עטמיה":

בדומה לנושא ה"הורה" של מרק לבר, בו צוין שהסינкопה מעניקת תחושת הריקוד הקופצני ("סינкопה ארץ-ישראלית"), כך גם בפרק ה"עטמיה" של בוסקוביץ. הסינкопיות אף היא בולטת מוקדם בפרק, והוא מלווה אותו לאורך כל אורכו. משקל הקטע הוא זוגי, והכלים בהם המנגינה חוזרת (בואריאנטים שונים) הם בכינורות, בפסנתר ובחליל. נראה כי הצליל המרכזי ששביבו נעה היצירה הוא סי במלול, אך כموון שאין מדובר בסולם מזורי, מאחר וההידרונים אינם טרציאליים. ההרמוני הוא סוג של הטרופוניה, והוא מורכב לרוב מסקונדות וספטיות. כשישנים הופעות של מרוחקי הרמן גדולים יותר הם יהיו בקורוטות, וכך קשה להתרשם מהרמוני פונקציונאלית כלשהי.

הצורה של הפרק היא טרינארית במבנה של א', ב', א'.

חלק ראשון (א)

הנושא הפתוח, הוא הנושא הראשי של הפרק, והוא חוזר בוריאנטים רבים לאורך כל היצירה. הנושא נפתח בנגינת הכנורות, הפסנתר והחליל בסינкопות אופייניות וקופצניות. לאורך הנושא העיקרי יופיע בבס צלילי סי דמוני בורדון עיקש. הנושא חוזר פעמיים, ומיד לאחר מכן מופיע קטע מעבר, שלאחריו המנגינה תופיע פעמיים נוספת. יגנוו אותה גם הפעם החליל, הפסנתר והכנורות (בנגינת פיציקטו).
נושא עממי

חלק שני (ב)

חלק זה מאופיין כ"חטיבה מעברית", משמע, קשה להיאחז בנושא מלודי יציב מאחר והמעברים הם מוחירים ו⌘מקמים. אומנם ניתן לזהות חוזרות על מוטיבים בין המעברים השונים בלחן, אך עדין, התזמור הוא הטרופני ולא מלודי-שירותי כמו בחלק א'.

חלק שלישי (א') + קוזה

חלק ב' הסתיים באתנהטה ברורה שלאחריה חוזר הנושא הראשי של הפרק. עתה מנוגן הנושאשוב בכנורות (באופן זהה לזה שהיה בתחילת הפרק) כולל היציבות של הבס בורדון, ובפעם השנייה מצטרף החליל לנגינת הנושא הראשי. בשלב זה מנוגן לפטע קטע בעל אופי מעברי עם שבריריים של הנושא הראשי, אך ללא נושא ברור כלשהו. הקטע הוא קצר מאוד ומסיים את הפרק כולו ברגעה כללית. הסיום של בוסקוביץ לפרק מפותע - הוא אומнос מסיים את היצירה על הצליל המרכזי סי במול, כפי שאולי היה צפוי, אך במקומם לסיים אותו סופית את היצירה הוא יורד אל הצלילפה, ובכך מתחמק מהגדות הצליל סי במול כמרכזי של היצירה.

פעילותות:

-כדי ואפשר לתרגל עם התלמידים את **היסודות הסינкопיים**, תוך משחק בין המורה לתלמידים:
התלמידים מדגישים את הפעמה, המורה את הסינקופה ולהפוך. ניתן גם לחלק את הכיתה לשניים ולבצע את אותו משחק.
ניתן כמובן לפתח משחק זה מעבר לсинקופה הפשוטה ביותר ולנסות ליצור וריאציות של תיפוף סינкопי ככל העולה על הדעת.

- האזנה: סימון חוזרת של הנושא או שינוי - מתי הנושא חוזר? כמה פעמיים? מתי מתחלפת החטיבה?
מתי חוזר הנושא הראשי?

- ניתן להבחין היטב בין האופי המלודי (באופן ייחסי) של חלק א', לעומת האופי הקפרייזי של חלק ב'.
לעומוד ייחד עם התלמידים על הבדלים שבין חלקי הפרק.

- תרגול היסודות הסינкопיים והפנמות המבנה בעזרת תנואה: **בחלק הראשון** - הדגשת המוטיב הסינקופה בכל תחילת תיבה לפי הדגם התזמורתי בעזרת מחיאות כף. **בחלק השני** - תפichות מהירות על הירכיים כשהמוטיב התזמורתי הופך למחריר (הוtier המביר מופיע לסרוגן עם מוטיב אחר). **בחלק השלישי** (כמו א') - חוזרת על מחיאות הCPF בהתאם לדגש הסינקופה.
את אותו תרגול בדיקות אפשר גם לעשות בעבודה מרחב, תוך הדגשת הסינycopות בעזרת הגוף (רקיעה למשל), ובחלק ב' ניתן בחלק של המוטיב המהיר לבצע "בריחות" בתוך החלל.

הירכיים כשהמוטיב התזמורתי הופך למהיר (הויטב המביר מופיע לשרגין עם מוטיב אחר). בחלק השלישי (כמו אי') - חזרה על מחריות הCPF בהתאם לדגש הסינקופי.
את אותו תרגיל בדיק אפשר גם לעשות בעובדה במרחב, תוך הדגשת הסינקופות בעורת הגוף (רקיעה למשל), ובחלק השני יונטו בחלק של המוטיב מהיר לבצע "בריחות" בתוך החלל.

- ניתן לבצע את הנושא המרכזי של הפרק בדוגמת הצליליות. ניתן לבצע בסולם המקורית (לפי דוגמת התווים הראשונה) או בטרנספוזיציה לסולם דו מז'ור:

נושא עממי - טון למעלה

- אם יש מטלפון, ניתן לנגן את המנגינה כלשונה בדו מז'ור, ואם יש מטלפון כרומטי, ניתן לבצע, תוך הפעלת ההקלטה של היצירה, את הדגשות בצליל הראשון בכל תיבת:

נושא עממי - הדגשות למטלפון

תזמור:

הנושא הראשי מחולק לשתי פסוקיות. בכל פסוקית ישן 4 תיבות, ובשלוש התיבות הראשונות של כל פסוקית מופיע טו הבודדו, שהוזר בפעמה הראשונה של כל תיבה. ניתן לתזמר את טו הבודדו בעורת תוף נמו', רקיעות רגליים, מחיאות כפיים, או נגינה של הצליל סי במול במטלפון (אם יש כרומטי). בסוף הפסוקית השנייה ניתן לנגן את הדגש של כל התזמורת.

השלב הבא של התזמור - תיפוף בעורת מחיאות כפי, על השולחן, מקלות מקצב, תיבות סיניות- רק את המוטיב הסינקופי באופן פשוט אל מול פעמה חוזרת:

השלב הבא והמתקדם ביותר - תזמור מלא של המקצב שמוופיע בנושא הראשי בעורת תיפוף גוף או כל נגינה, אל מול טו הבודדו כולל ההדגשה בסוף הנושא:

פרק ה"החדיה":

פרק זה, על אף אופיו הריקודי, הוא נושא אופי חגיגי וטקסי. הפרק הזה הוא האחרון מבין פרקי הסוויטה השמיית, והוא הקרוב ביותר לסגנון אירופי. המשפטים הסימטריים והחזרה העיקשת על אותו מוטיבים מזכירים את התפיסה המוזרacha אירופית אליה משתייך בוסקוביץ. הפעם בפרק זה נותרת יציבה לאורך כל אורךה, והציג החזק ביצירה הוא דווקא על הפעם השנייה והרביעית (מה שמאפשר ליצור סוג של הרמז סינкоп, אך למעשה אין תחשוה כזאת). ניתן לחוש לאורך הפרק יכולו את הטונאליות הברורה של סי, ואפילו סי מז'ור עם מצול מזרחי. יחד עם זאת- אין הרמוני טרצייאלי שיעיד על הולכה פונקציונאלית (ככך גם בפרק העממי).

מבנה הפרק:

בפרק ישנן שלוש מנוגינות עיקריות שחזורות לאורכו בסדר שונה:

המנגינה הראשונה, להלן א', היא בעלת אופי שירתית ומחלקת לארבע פסוקיות סימטריות ללא סינкопות (הסיום הוא על הצליל המרכזי):

הודיה - נושא א

המנגינה השנייה, להלן ב', היא מנגינה העשירה בקישוטים עם כיווניות ברורה של התגלגולות כלפי מטה, כמו מדרגות, בשתי סקונצוט המסתתרים שתיהן על הצליל המרכזי:

הודיה - נושא ב

המנגינה השלישית, להלן ג', היא בעלת אופי ריקודי יותר, היא מורכבת משתי פסוקיות שחזורות על עצמן. הסיום במנגינה זו נותר פתוח (בניגוד לסיום בנושאים הקודמים), וכך מתאפשרת תחשות "הגענה קדימה" בחזרה למנגינה הראשונה:

הודיה - נושא ג

אופן חזרת הנושאים: א,ב,ג -- א,ב,ג -- א,ג -- א, קודה

ה חוזרת על הנושאים אינה מדוקיקת, והמלחין משחק שוב ושוב בדרך בה הוא מציג את הנושאים החזוריים. השימוש בכלים הקשת הווה הדומיננטי ביותר להציג הנושאים השונים, אך הוא שב ומסתמש בכלי נגינה אחרים המעניינים את הגוון המזרחי כמו האבוב והקלרינט תוך שילוב מעניין עם כלי הקשה מלודיים כמו הצליטה, הפעמונייה, הקסילופון והמרימבה.

פעילותות:

- בשלב הראשון ביותר, לאחר האזנה ליצירה, ניתן להתייחס למרכיב המוסיקלי המודגם ביותר לאורך כל היצירה - הפעמה ה-2 וה-4 **בכל תيبة**. ניתן לבקש מתלמידים להקש על גופם (או בעורף מהחיאות כף) את הפעמות הללו בזמן השמעת הקלטה. כדי וכך רצוי לעשות תרגול מקדים תוך כתיבת תיבה עם 4 רביעים על הלוח תוך מהchest מקום ההדגשה.

האזור - ניתן ביחד עם התלמידים לנשות ולהבין את סדר הופעת הנושאים. פעילות זאת יכולה להתבצע ע"י הציג הנושאים בעורף נגינה חיה ובנפרד מהקלטה, ולאחר מכן "פענוח" סדר הופעת הנושאים בעורף הצבעה, או אפילו חידון בו התלמידים מתבקשים גם לוות את סדר הופעת הנושאים וגם לאפיין כל נושא ונושא. ניתן להגדיל ולבקש מהתלמידים לנשות ולהבין מה ההבדל בין החזרות השונות של הנושאים, וכך לסייע להבין מהן התרכזויות המוסיקליות בкова.

המשך הפנת נושא היצירה: לרשום על הלוח שלושה קצבים שמהווים את התחולות של נושא היצירה:

- **תרגול הקצבים עם כל הכיתה.** ניתן בשלב זה לבצע את התרגול על השולחנות או על הגוף.
- **חלוקת הכיתה לשוש קבוצות.** כל קבוצה תהיה "אחריות" על מקצב אחד. תרגול הקצבים עם כל קבוצה עד הגעה לרמת דיוק מרבית.
- **נגינת המקצבים תוך השמעת הקלטה של היצירה.** יש לכתוב על הלוח את סדר הופעת הנושאים, ולכוון את התלמידים בכוונות.
- **ניתן בשלב זה לתזomer את המקצבים עט כל הקשה בהתאם לאופי הנושא.** למשל: נושא א' - מקלות הקשה, נושא ב' - פעמוניות וצלצלים למיניהם, נושא ג' - תופים התזומר יכול לומר ואך רצוי שייהה מלאה בהדגשה של הפעמות ה-2 וה-4. כאמור - **לייצור קבוצה ריבועית של נגנים שיזגגו את הפעמות החזקות בעזרת תופים** (לא בעורף תוף עצמתי, בצד שלא ישתלט).

- **בקוזה ניתן לבצע "טוטי"** (נגינה מאוחצת של כולם יחדיו), תוך הדגשת הפעמות בהתאם לטempo שהולך ומתעצם ולאחר מכן מאט בבת-אחת.

אם רוצים, ניתן לבצע את הקניית הנושאים באמצעות עבודה תנועתית בלבד ובעזרת תזמור פשוט יותר:
לאחר כתיבת סדר הנושאים על הלוח ניתן לבצע את פעילות בתנועה (סוג של פעילות מראה):

נושא א' - ידיהם על הירכיהם תוך הדגשת הפעמות ה-2 וה-4.
נושא ב' - גלגול הידיים כלפי מעלה ומחיאת כף, גלגול הידיים כלפימטה ומחיאת כף. ניתן גם לרשום את המילה "תודה" באויר ובסופה נקודה (עם הדגשתה של המוסיקה), ולעשות זאת פעמיים כיוון שהפסוקית מופיעה פעמיים (יש לשים לב שבחזרה על ב' בפעם השנייה יש "זנב" קטן ונitin פשוט לחוכות שהוא יגמר).
נושא ג' - הצמדת כפות הידיים קרוב לחזה ובהתאם למקצב לנوع קדים ואחורה כמחווה גופנית של אמירות תודה.
קוזה - תפיחה על הירכיהם בהתאם לטempo שהולך ומעצם ולאחר מכן מאט בבת-אחת.

- לאחר והנושאים חזרים פעמים רבות, ניתן לבצע וורייציות על אותן תנועות. למשל בא'- הדגשת ה-2 וה-4 על אברים אחרים, תנודות של הגוף לפני הרגשים, רקיות רגליים... בג'- מחוות תודה לאחד החברים בכיתה (ולא רק מחווה כללית), השתחות מלאה ולא רק עם החלק העליון), מחוות תודה של מנוד ראש...
בפעם השלישייה חוזרים הנושאים (ראי סדר הופעת הנושאים) כדי לעשות זאת בעמידה תוך שימוש "יגדול" יותר באותה תנועות. באופן זה יהיה קשר רחב יותר בין המחוות הגופניות המתעצמות לבין התזמור המתעצם.

- ניתן "لتבליל" את הפעולות הזאת בפעולות מוקדמת בעלת אופי רגשי יותר, בה כל אחד מהילדים ירשות על דף למי הוא רוצה להגיד תודה ויצין גם למה. ניתן לבקש מהילדים שבזמן הפעולות בתנועה, כשהם מחווים תודה (נושא ג'), שידמיינו את מי מהם מבקרים ממנה תודה. באופן כללי- פעילות מסווג זה יכולה לחבר את הילדים באופן צזה או אחר לנושא החוץ-מוסיקלי שMOVU ביצירה.

לאחר פעילות בתנועה ניתן לבצע תזמור פשוט יותר מזה שהוצע קודם, והוא יהיה מbasס על הפעולות בתנועה האחרונות, תוך שימוש בתווך טמברוני:

-**נושא א'** - הדגשת הפעמות ה-2 וה-4 על הירך.
-**נושא ב'** - צלצל פעמוני התווך ונקודה בסוף כל פסוקית.
-**נושא ג'** - מחוות הגוף כלפי מעלה וככלפי כלפי מעלה לסיורון, תוך הדגשת הפעמה ה-1 וה-3 על כף היד.
קוזה - דגש על הפעמות בהתאם לטempo המשתנה.

הצעות נוספות:

-**נגינה במטלופונים:** היצירה כתובה בסולם סי מז'ור וכאן יש קושי רב לשלב את המטלופונים (בשל ריבוי סימני התק). במידה ויש מטלופון כרומטי, ניתן לבצע את הנגינה של תוך הדגשת התווים הבאים (אם אין מטלופון כרומטי, ניתן בכל זאת לנגן תוך הדגשת הצליל סי על הפעם הראשונה בכל שתי תיבות. אומנם זה לא ממש "ישוב בול" לאורך כל הנושאים, אך זה בכל זאת נשמע כצליל בסיסי הולם):

הודיה - נגינה במטלופון

-**נגינה בחליליות:** העלה של חצי טון בלבד הייתה פותרת לנו הרבה בעיות פדגוגיות...הראשית לעצמי ביצוע טרנספוזיציה של הנושאים לדו מז'ור, כך שניתן יהיה למד את הנגנים הצעירים באופן פשוט. ניתן כМОבן להשתמש בדוגמאות התווים הללו כדי לבצע עם התלמידים עבודות סולפו' של שירות תווים מן הדף. ניתן בנוסף לכך לבצע את "צליל הבורדון" המופיע בקונטראבסים לאורך כל הנושאים בעזרת נגינה או שירה של קול עני :

הודיה - נושא אבטרנספוזיציה לדו

הודיה - טרנספוזיציה לדו (ט' ג)

הודיה - טרנספוזיציה לדו (ט' ג)

צליל הבורדון

עבودה בתנועה, ריקוח במעגל:

נושא א' - לתוך המעלג- צעד אחד קטן קדימה וסגירה ברקיעה. 8 פעמים פנימה, 8 פעמים החוצה.
נושא ב' - סיבוב מהיר לצד אחד וסגירה בעורת מחייב, סיבוב מהיר לצד שני וסגירה בעורת מחייב.
נושא ג' - צעדי ההורה (סיקול חילוף)
קוזח- נותנים ידיים וריצה מהירה לצד אחד. בסיום- הנפת ידיים לגובה והשתחוות